

Asia: VN/9067/2020

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi mediatukilautakunnasta ja valtioneuvoston asetukseksi valtionavustuksesta journalistisen sisällön edistämiseen

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita

Laadukas journalismi on juomaveden kaltainen julkishyödyke, johon kansalaisilla on oikeus ja jota valtioiden kannattaa tukea. Tutkimukset ovat osoittaneet, että laadukkaalla journalismilla on iso merkitys demokratian toimivuuden kannalta niin valtakunnallisesti kuin paikallistasollakin. Tämän vuoksi pysyvä journalismin tuki olisi yhteiskunnan kokonaisedun mukaista ja perusteltua. Jatkuvan tuen lisäksi on perusteltua jakaa tukea koronakriisin kielteisten vaikutusten vaimentamiseen, kuten valtioneuvoston asetusluonnoksessa esitetään.

Huomionne tuen myöntämisen kriteereistä ja tukikelpoisuudesta (VN asetus)

Jatkuvan tuen lisäksi on perusteltua jakaa tukea koronakriisin kielteisten vaikutusten vaimentamiseen, kuten valtioneuvoston asetusluonnoksessa esitetään.

Harkinnanvaraisen tuen etuna on myös se, että sillä saadaan paremmin vaikuttavuutta kuin valikoimattomalla tuella. Harkinnanvaraisen tuen jakamisessa keskeistä on se, että se ei kannusta säilyttämään rakenteita, vaan kannustaa uudistumaan.

Mediayhtiöiden tulevaisuus on kasvavan digimarkkinan varassa niin sisältö- kuin mainosmyynnissä. Suomalaisessa mediassa kehitetään parhaillaan joka puolella maata rikastettuja digisisältöjä, joiden turvin rakennetaan digitaalista tulevaisuutta. Näihin pyrkimykseen on monissa mediataloissa liian vähän voimavaroja ja digisiirtymän tukeminen valtion varoin on perusteltua.

Mediataloissa on jouduttu säästämään ja journalistien määrä on vähentynyt tuntuvasti viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana. Säästöt ovat kohdistuneet maakuntamedioissa erityisen voimakkaasti aluetoimituksiin, koska ilmestymispaikkakunnan tekijäresurssia ei ole voitu vaarantaa

säästöjen keskelläkään. Siksi on erityisen perusteltua suunnata tukea alueelliselle ja paikalliselle journalismille.

Median yksi tärkeä tehtävä on toimia vallan vahtikoirana paitsi valtakunnallisella, myös paikallisella tasolla. Resurssit riittävät siihen tällä hetkellä puutteellisesti ja se on jo uhka paikallisdemokratialle. Siksi tuen suuntaaminen aikaa vievään tutkivaan journalismiin on perusteltua.

Valtioneuvoston asetus journalistisen sisällön edistämisestä nojaa yllä mainittuihin tuen jakamiskriteereihin ja esitys on niiltä osin kannatettava.

Asetusehdotuksen mukaan tukea voitaisiin myöntää sellaisille mediayhtiöille, joiden liikevaihto eli käytännössä mainos- ja tilausmyynti olisi vähentynyt vähintään 30 prosenttia maaliskuussa 2020. Vertailuajankohtana on tammi-helmikuu 2020.

Tämä kriteeri ei ole kestävä, koska se käytännössä rajaa pois kaikki tilattavat mediat. Harvalla tilauspohjaisella tiedotusvälineellä liikevaihto kokonaisuudessaan on pudonnut yli 30 prosenttia, koska korona ei toistaiseksi ole olennaisesti, jos ollenkaan supistanut sisältömyyntiä. Siihen tuleva negatiivinen vaikutus realisoituu vasta myöhemmin, kun lomautusten ja työttömyyden vuoksi lehtitilauksissa saatetaan joutua säästämään. Tätä 30 prosentin myynnin pudotusvaatimusta käyttäen tuki menisi pääosin tai kokonaan puhtaasti ilmaisjakelussa olevalle mainosrahoitteiselle medialle. Se ei voi olla tuen tarkoitus, kun on määrä tukea laatujournalismia.

Journalismin koronatuen hakuprosessin tulee olla hallinnollisesti mahdollisimman kevyt. Asetusesitys täyttää vain vaivoin tämän kriteerin ja hakumenettelyn edelleen keventäminen olisi toivottavaa.

Huomionne tuen enimmäismäärästä (VN asetus)

Journalistisen median tuki pitää saada nostettua pohjoismaiselle tasolle.

Huomionne mediatukilautakunnasta, sen tehtävistä, roolista ja kokoonpanosta (HE)

Harkinnanvarainen tukielementti tukilautakuntineen ei ole kummajainen, vaan yleinen käytäntö monissa Euroopan maissa. Harkinnanvaraisen tuen myöntämiseen tarvitaan poliittisesti ja taloudellisesti täysin riippumaton, journalismin asiantuntijoista koostuva toimielin. Siinä tulisi olla asiantuntemusta paikallisesta journalismista ja digitaalisesta journalismista. Tukea jakavaa elintä tai mediatukilautakuntaa nimettäessä on otettava huomioon alan tuntemuksen ohella esteellisyysnäkökohdat. Myös alueellinen edustavuus on tärkeä, koska journalismin haasteet vaihtelevat eri puolella maata. Näillä reunaehdoilla laki mediatukilautakunnasta on perusteltu. Ilman itsenäistä ja täysin riippumatonta mediatukilautakuntaa harkinnanvaraisen tuen jakaminen on mahdotonta.

Huomionne tuen vaikutuksista

Tukisumman vaatimattomuudesta huolimatta oikein kohdennettu tuki voi auttaa turvaamaan mm. laadukkaan paikallisjournalismin tekemisen.

Muuta

Journalismin ansaintamallit ovat voimakkaasti muuttumassa, kun kansainväliset alustayhtiöt ottavat alati kasvavan siivun digitalisoituvasta mainonnasta ja hankaloittavat sisältömyyntitulojen kasvattamista jakamalla journalismia ilmaiseksi kuluttajille. Suomen tulisi muiden pohjoismaiden tavoin tukea journalismia pysyvällä ja valikoimattomalla tavalla. Yksinkertaisin keino tähän olisi sanomalehtitilausten arvonnäköveron alentaminen.

Nousuniemi Niiles
Kaleva Media